

Aan: aanbieders van rechtstreeks toegankelijke hulp (RTH-diensten), diensten ondersteuningsplan (DOP), multifunctionele centra (MFC), observatie-/ diagnose- en behandelingsunits (ODB), forensische VAPH-units, vergunde zorgaanbieders (VZA)

26/08/2021

INF/21/81

Contactpersoon Ellen De Visscher
E-mail avf@vaph.be
Telefoon
Bijlagen

Uitbreiding meldingsplicht grensoverschrijdend gedrag (GOG) en andere ernstige incidenten

Met deze infonota informeren we u over de meest recente ontwikkelingen met betrekking tot de meldingsplicht GOG, alsook rond te verwachten ontwikkelingen met betrekking tot een meldingsplicht voor andere, mogelijk integriteitsschendende incidenten en incidenten die mogelijk de werking van de organisatie kunnen verstoren. **Deze infonota vervangt de omzendbrief 3600/JT/JOV/001 van 9 augustus 2012.** De passages die nog van toepassing zijn, werden in deze infonota overgenomen.

1. Meldingsplicht GOG ten aanzien van gebruikers

Conform artikel 42 van het kwaliteitsbesluit van 4 februari 2011 moeten diensten en zorgaanbieders een referentiekader ontwikkelen voor grensoverschrijdend gedrag ten aanzien van gebruikers. De diensten en zorgaanbieders hanteren daartoe een procedure rond preventie, detectie en gepast reageren. In artikel 43 van hetzelfde besluit is een meldingsplicht van GOG ten aanzien van gebruikers aan het VAPH opgenomen.

Die meldingsplicht is noodzakelijk om te kunnen voldoen aan de rapportageverplichtingen opgelegd door de Raad van Europa en de Europese Unie en om de integriteit van de personen met een handicap te garanderen.

De meldingsplicht was beperkt tot grensoverschrijdend gedrag ten aanzien van gebruikers als het gedrag gepleegd werd door een gebruiker, een personeelslid of een derde die handelt in opdracht van een dienst of zorgaanbieder. Die meldingsplicht wordt uitgebreid met **grensoverschrijdend gedrag dat gepleegd wordt door een derde die niet handelt in opdracht van een dienst of zorgaanbieder maar wel binnen de hulpverleningscontext plaatsvindt**. De draagwijdte van de meldingen beperkt zich nog steeds tot de hulpverleningscontext van de zorgaanbieder. Die hulpverleningscontext moet echter ruimer geïnterpreteerd worden dan binnen de muren van een zorgaanbieder. Verplaatsingen en activiteiten tijdens de collectieve dag- of woonondersteuning kunnen worden meegenomen in de hulpverleningscontext ongeacht of er tijdens die momenten werkelijk ondersteuning door de zorgaanbieder geboden wordt (bv. agressie-incident tijdens een zelfstandig winkelbezoek van de gebruiker gedurende de dag- of woonondersteuning).

Voor de situaties die niet moeten gemeld worden aan het VAPH, kunnen de dienst of zorgaanbieder, de gebruiker, de familieleden of derden gebruik maken van het meldpunt 1712 of indien nodig een melding doen bij de politie.

1.1. Wanneer melden?

Het is aan de dienst of zorgaanbieder om bij elk incident een inschatting te maken of er al dan niet sprake is van grensoverschrijdend gedrag.

De dienst of zorgaanbieder moet altijd elk grensoverschrijdend gedrag melden wanneer zich mogelijk strafbare feiten hebben voorgedaan. Een lijst van strafbare feiten en hun definitie worden in de bijlage vermeld.

Bepalen of gedrag grensoverschrijdend is, is een feitelijke ad-hocappreciatie die door de dienst of zorgaanbieder moet gemaakt worden. Daarvoor kan geen sluitende juridische definitie gegeven worden. Wel kan gesteld worden dat elke gedraging van seksuele aard waarvan er een vermoeden is dat ze niet met wederzijdse toestemming gesteld werd, als grensoverschrijdend kan beschouwd worden.

Situaties waarin gedrag gewoonlijk met normale al dan niet pedagogische corrigerende maatregelen kunnen aangepakt worden, en die niet als traumatisch beschouwd kunnen worden, moeten niet gemeld worden. Voor de ad-hocappreciatie kunnen we uitgaan van het principe van de goede huisvader die ook in de rechtspraak gehanteerd wordt. Hoe zou een goede huisvader, geplaatst in dezelfde omstandigheden, de

feiten appreciëren? Onder goede huisvader wordt dan verstaan de professionele begeleider of verantwoordelijke van de dienst of zorgaanbieder.

In opdracht van de Vlaamse overheid werd de website grenswijs.be ontwikkeld. Op die website is onder andere een [methode](#) uitgewerkt die u als dienst of zorgaanbieder kan helpen bij de inschatting of gedrag grensoverschrijdend is. Daarvoor wordt het incident op 6 criteria (toestemming/akkoord, gelijkwaardigheid, vrijwilligheid, ontwikkelings of functioneringsniveau, context en impact) gescoord. Die criteria zijn gebaseerd op het [Sensoa Vlaggensysteem](#).

1.2. Gevolggeving door het VAPH

In eerste instantie zal de registratie gebruikt worden om te kunnen voldoen aan rapporteringsverplichtingen. De gegevens kunnen daarnaast eventueel gebruikt worden voor wetenschappelijk onderzoek bijvoorbeeld met betrekking tot de prevalentie van grensoverschrijdend gedrag ten aanzien van personen met een handicap.

Een select aantal personen binnen het VAPH en binnen Zorginspectie hebben inzage in de binnenkomende meldingen. Het VAPH kan steeds Zorginspectie vragen om ter plaatse te onderzoeken of de dienst of zorgaanbieder de vereiste procedure correct heeft toegepast en of er preventieve of corrigerende maatregelen getroffen werden. Zorginspectie kan ook zelf dat initiatief nemen.

Het Wetboek van Strafvordering bepaalt in artikel 29 dat iedere ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of een wanbedrijf, verplicht is dat te melden aan de Procureur des Konings. Het VAPH zal wanneer het kennis krijgt van manifest ernstige feiten, eerst de dienst of zorgaanbieder contacteren en wijzen op de aangifteplicht voor de dienst of zorgaanbieder. Enkel als de dienst of zorgaanbieder blijkt geen aanstalten te doen tot aangifte, zal deze ambtelijke aangifteplicht toegepast worden.

1.3. Aangiftenrecht of aangifteplicht ten aanzien van gerechtelijke instanties versus beroepsgeheim

Hulpverleners die geconfronteerd worden met (vermoedens van) strafbare feiten in de dienst of bij de zorgaanbieder waar ze werken, staan voor het dilemma 'spreken of zwijgen'? Het beroepsgeheim 'doorbreken of respecteren'?

Er bestaat daarvoor geen juridische formule die kan aangeven in welke zin gehandeld moet worden. Het veronderstelt een **afweging** tussen verschillende belangen, waarbij rekening gehouden moet worden met alle elementen eigen aan de situatie.

Er is evenwel een juridisch kader dat aangeeft wat de grenzen en mogelijkheden zijn voor het handelen. Het basisartikel op het vlak van beroepsgeheim is artikel 458 van het Strafwetboek en luidt als volgt: ‘Geneesheren, heilkundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd en deze bekendmaken buiten het geval dat ze worden opgeroepen om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen kenbaar te maken’

Het betreft dus een **zwijgplicht** voor bepaalde personen die ‘een noodzakelijk vertrouwensfiguur’ zijn en om reden van hun beroep of functie kennis hebben van de geheimen.

Betreft het slachtoffer van strafbare feiten een minderjarige of een kwetsbaar persoon (bv. een volwassen gebruiker), dan is er een **aangifrecht** (artikel 458bis van het Strafwetboek) voor hij die gebonden is door het beroepsgeheim. Het is de zorgverlener die beoordeelt of hij daar gebruik van maakt. In dat geval kan men stellen dat de belangen en de bescherming van het slachtoffer primeren. Vanuit een deontologisch standpunt is aangifte doen dan eerder ‘een plicht’ in plaats van ‘een recht’ als het in het belang van de gebruiker als slachtoffer is.

Is de gebruiker de dader, dan is de noodzakelijke vertrouwenspersoon gebonden door het beroepsgeheim, tenzij door het zwijgen hogere belangen (de integriteit en de belangen van een minderjarig of kwetsbaar slachtoffer) geschaad worden. In die situatie kan de noodtoestand ingeroepen worden om schending van het beroepsgeheim te rechtvaardigen.

Zijn zowel de dader als het slachtoffer gebruiker bij dezelfde zorgverlener, zal overleg met de dader en het slachtoffer of overleg met andere hulpverleners toelaten een strategie te bepalen. Als die strategie onvoldoende blijkt, kan alsnog de noodtoestand ingeroepen worden.

1.4. Nieuwe werkwijze meldingen

Het gebruikelijke formulier ‘Melding van grensoverschrijdend gedrag’ dat naar gog@vaph.be gestuurd moest worden, verdwijnt en wordt vervangen door een Google Formulier ‘[Melding van grensoverschrijdend gedrag](#)’. U hoeft geen mail meer te sturen naar gog@vaph.be. Het door u ingevulde Google Formulier komt automatisch in die mailbox terecht zodra u op verzenden klikt. Het Google Formulier werd ook toegevoegd aan [volgende webpagina](#).

GOG ten aanzien van gebruikers moet binnen de maand na interne registratie aan het VAPH gemeld worden volgens de hierboven beschreven procedure.

2. Vrijblijvend melden van GOG ten aanzien van personeel gepleegd door een gebruiker

Tot nog toe liet de meldingsplicht niet toe om grensoverschrijdend gedrag ten aanzien van personeelsleden uitgaande van een gebruiker te melden. Dergelijke incidenten kunnen echter een grote impact hebben, niet alleen op het betrokken personeelslid, maar evenzeer op de volledige personeelsequipe en bij uitbreiding op de volledige werking van de dienst of zorgaanbieder. Het VAPH maakt het nu ook mogelijk om dergelijke incidenten te melden.

Het VAPH is zich bewust dat agressie-incidenten waarbij personeel betrokken is geen uitzonderlijk gegeven is binnen doelgroepen met een zware gedragsproblematiek. Het VAPH beoogt niet dat ieder agressie-incident gemeld wordt. **Het voorwerp van dergelijke meldingen betreft eerder buitensporige incidenten die een ernstige impact hebben op de werking van de betrokken leefgroep of de zorgaanbieder in het algemeen.** We verduidelijken nogmaals dat er geen meldingsplicht geldt. U bepaalt als zorgaanbieder zelf of en welke incidenten u in dit kader wilt melden.

Voor het melden van dergelijke incidenten werd een apart Google Formulier '[Melding van grensoverschrijdend gedrag ten aanzien van een personeelslid](#)' opgemaakt. Dat Google Formulier werd ook toegevoegd aan [volgende webpagina](#).

3. Andere ernstige incidenten

Andere ernstige incidenten die niet gerelateerd zijn aan grensoverschrijdend gedrag, kunnen ook integriteitschendend zijn of een grote impact hebben op de dienst of zorgaanbieder. Het VAPH moet als toezichthoudende overheid ook van dergelijke incidenten op de hoogte gebracht worden.

Het gaat in deze over enerzijds **ernstige incidenten waarbij de integriteit van de gebruiker of het personeel ernstig in het gedrang komt vanwege nalatigheid of onvoorzichtigheid**. In de eerste plaats is het van belang dat de zorgaanbieder zelf dergelijke incidenten analyseert en daarmee aan de slag gaat: Welke lessen kunnen getrokken worden uit het incident? Moeten bepaalde procedures aangepast worden? ... In geval van incidenten met dermate ernstige gevolgen - ernstige fysieke kwetsuren of overlijden - is het echter van belang dat het VAPH op de hoogte gesteld wordt. Het VAPH kan als toezichthoudende overheid eveneens aangesproken worden op dergelijke feiten.

Anderzijds gaat het over om **incidenten die de werking (van een deel) van de dienst of zorgaanbieder ernstig kunnen verstoren**. Denk daarbij aan een brand, een overstroming, een staking en dergelijke

waardoor de continuïteit van de zorg niet meer gegarandeerd kan worden. In geval van dergelijke incidenten moet het VAPH kunnen opvolgen in welke mate de situatie onder controle is en de continuïteit van de ondersteuning voor de gebruikers gegarandeerd wordt. Indien mogelijk kan het VAPH een ondersteunende/faciliterende rol spelen. Daarenboven kunnen ook dergelijke situaties persaadacht krijgen waarop het VAPH moet kunnen anticiperen.

Het VAPH zal een voorstel voorleggen aan de Vlaamse Regering om ook het melden van die andere ernstige incidenten verplicht te maken. In tussentijd vraagt het VAPH met aandrang om dergelijke incidenten al te melden, en dat liefst de volgende werkdag via een mail aan avf@vaph.be.

James Van Casteren
Administrateur-generaal

Bijlage 1: Strafbare feiten en hun definitie bondig samengevat

- **Aanranding van de eerbaarheid:** aantasting van iemands seksuele integriteit, zoals deze door het collectief bewustzijn van een bepaalde maatschappij en op een bepaald tijdstip wordt ervaren
- **Bedreiging:** alle middelen van morele dwang door het verwekken van vrees voor een dreigend kwaad
- **Geweld:** daden van fysieke dwang gepleegd op personen
- **Ongewenst seksueel gedrag** (op het werk) elke vorm van verbaal, niet-verbaal of lichamelijk gedrag van seksuele aard waarvan degene die er zich schuldig aan maakt, weet of zou moeten weten dat het afbreuk doet aan de waardigheid van mannen of vrouwen (op het werk) ¹
- **Prostitutie:** een tegen betaling verkregen seksuele handeling waarbij fysiek contact tot stand wordt gebracht met de persoon die het gedrag verricht en die gericht is op de seksualiteitsbeleving van de persoon die het gedrag verkrijgt
- **Reclame voor een aanbod van diensten van seksuele aard:** reclame = berichten waarin een aanbod wordt aangeprezen of gepromoot; diensten van seksuele aard = handelingen, ook van verbale aard die rechtstreeks gericht zijn op de seksualiteitsbeleving van degene aan wie de dienst verleend wordt
- **Slagen en verwondingen met letsel of dood als gevolg:** zowel opzettelijk als onopzettelijk uitwendige of inwendige verwonding, hoe licht ook, ten gevolge van een op de lichaamsgesteltenis inwerkende oorzaak aan het menselijk lichaam toegebracht, met letsel of eventueel met de dood als gevolg
- **Verkrachting:** elke daad van seksuele penetratie van welke aard en met welk middel ook, gepleegd op een persoon die daar niet in toestemt
- **Zedenmisdrif:** misdrijf dat indruist tegen de openbare zedelijkheid, d.i. een geheel van waarden die door de strafwet worden beschermd omdat ze als dusdanig door het collectief bewustzijn op dat moment worden aanvoeld
- **Schuldig verzuim:** verzuimen hulp te verlenen aan iemand in groot gevaar, wanneer men die toestand zelf heeft vastgesteld of wanneer die toestand aan de schuldige beschreven is door degenen die zijn hulp inroepen; hulp verlenen houdt niet een aangifteplicht in, en aangifte bij gerechtelijke instanties volstaat op zich niet als hulpverlening
- **Verlaten of in behoeftige toestand achterlaten van kinderen of onbekwamen:** een minderjarige of een persoon die niet in staat is om zichzelf te beschermen, op om het even welke plaats verlaten of doen verlaten
- **Onthouden van voedsel of verzorging aan minderjarigen of onbekwamen:** een minderjarige of een persoon die niet in staat is om zelf in zijn onderhoud te voorzien opzettelijk voedsel of verzorging onthouden met als gevolg dat de gezondheid van die persoon of minderjarige in het gedrang wordt gebracht

¹ Art 7 Wet welzijn op het werk, maar per analogiam ook mogelijke definitie in andere omstandigheden

- **Belaging of stalking:** hij die een persoon belaagd terwijl hij wist of had moeten weten dat zijn gedrag de rust van die persoon ernstig verstoort
- **Aanranding van eer of goede naam (laster en eerroof):** iemand kwaadwillig een bepaald feit ten laste leggen dat diens persoon zijn eer kan krenken of aan de openbare verachting kan blootstellen
- **Diefstal:** hij die een zaak die hem niet toebehoort, bedrieglijk wegneemt, is schuldig aan diefstal. Dit kan gepaard gaan met verzwarende omstandigheden zoals geweld of bedreiging. Met diefstal wordt gelijkgesteld het bedrieglijk wegnemen van andermans goed voor een kortstondig gebruik
- **Misbruik van vertrouwen:** goederen, gelden, koopwaren, biljetten, kwijtingen, geschriften van om het even welke aard die een verbintenis of een schuldbevrijding inhouden of teweegbrengen die overhandigd zijn om ze terug te geven of ze voor een bepaald doel te gebruiken of aanwenden, bedrieglijk verduisteren of verspillen
- **Oplichting:** met het oogmerk zich een zaak toe te eigenen die aan een ander behoort, zich gelden, roerende goederen, verbintenissen, kwijtingen, schuldbevrijdingen doen afgeven of leveren, hetzij door gebruik te maken van een valse naam, hetzij door het aanwenden van listige kunstgrepen om te doen geloven aan het bestaan van valse ondernemingen, van een denkbeeldige macht of van een denkbeeldig krediet, om een goede afloop, een ongeval of een of andere hersenschimmige gebeurtenis te doen verwachten of te doen vrezen of om op andere wijze misbruik te maken van het vertrouwen of van de lichtgelovigheid